

वा० रा०

॥ ४८ ॥

आयसमयसानिर्मितं ॥ यत् यतो न भिद्यते ॥ भुवि पतित्वानो विदीर्यते ॥ भेदो द्विधा भवनं विदारणं अनेकच्छिद्रे ग्वावच्चं ॥ अनेन दुःखेनार्पितं व्याप्तं देहं देहो न भिद्यत इत्याद्यन्वयः ॥ अर्धर्चादिर्देहशब्दः ह्रियतो न भिद्यतेऽतोऽकाले मरणं न विद्यत इति जाने इति शेषः ॥ ५१ ॥ यद्वृतादीन् यन्त्रकानि तदिदं महद्दुःखं ॥ ऊपरे उन्नतमण्डपनिष्कलं बीजमिव ॥ ५२ ॥ गुरुदुःखेन कर्षितः पीडितः परेत संसदं यमसभां ॥ अहं गतास्यां तत्तु न लभ्यत इति शेषः ॥ ५३ ॥ अथापि मरणाभावेऽपि त्वया विना त्वत्सन्निधिविना

अ० का०

स्थिरं हिनूतं हृदयं ममायसनं भिद्यते यद्भुवि नो विदीर्यते ॥ अनेन दुःखेन च देहमर्पितं ध्रुवं त्वकाले मरणं न विद्यते ॥ ५१ ॥ इदं तु दुःखं यदन्त्यकाले निमेषतानिदानानि च संयमाश्च हि ॥ तपश्च तपस्यं यदपत्यकाम्यया सुनिष्कलं बीजमिवोन्नतमण्डपे ॥ ५२ ॥ यदित्यकाले मरणं यदच्छया लभेत कश्चिद्गुरुदुःखकर्षितः ॥ गताहमद्यैव परेत संसदं विना त्वया धेनुरिवात्मजनवै ॥ ५३ ॥ अथापि किं जीवितमद्य मे वृथा त्वया विना चंद्रनिभाननप्रभ ॥ अनुव्रजिष्यामिव न त्वयैव गौः सुदुर्बला वत्समिवाभिकांक्षया ॥ ५४ ॥ भृशमसुखममर्पिता यदा बहु विल्लापसमीक्ष्य राघवं ॥ व्यसनमुपनिशाम्य सामहं सुतमिव बद्धमवेक्ष्य किन्नरी ॥ ५५ ॥ इत्यर्पे श्रीरा० वाल्मीकीये आदिकाव्ये अयोध्याकाण्डे विंशः सर्गः ॥ २० ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७४ ॥ तथा तु विलपन्ती तां कौसल्यां राममातरं ॥ उवाच लक्ष्मणो दीनस्तत्कालसदृशं वचः ॥ १ ॥ नरोच तं ममाप्येतदार्ये यद्राघवो वनं ॥ त्यक्त्वा राज्यश्रियं गच्छेत्स्त्रिया वाक्यवशंगतः ॥ २ ॥

किं जीवितं कुत्सितं जीवितं वृथा व्यर्थमतोऽनुव्रजिष्यामि ॥ अभिकांक्षया वाल्म्येन ॥ ५४ ॥ भृशमसुखं दुःखममर्पिता असहमाना रामवियोगमूलं सपत्न्यादिकृतं महद्व्यसनं दुःखं निशाम्य पर्यालोच्य सत्यपाशबद्धं सुतमवेक्ष्य यथोक्तनिमित्तवती किन्नरीव विल्लाप ॥ ५५ ॥ इति रामाभिरामे रामायणतिलके वाल्मीकीये आदिकाव्ये अयोध्याकाण्डे विंशः सर्गः ॥ २० ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ तत्कालसदृशं रामवियोगहेतुककौसल्यादुःखप्रवृत्तिकालोचितं ॥ १ ॥ आर्ये कौसल्ये गच्छेदिति यत्तन्ममापि नरोचते ॥ २ ॥

॥ ४८ ॥